

Keskkonnaministri määruse
„Keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade
kaitse alla võtmine” ja keskkonnaministri 14. juuli 2006. a määruse nr 52
„Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” muutmine”
eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Vastavalt looduskaitseseaduse § 10 lõikele 2 on keskkonnaminister võtnud kaitse alla 13. jaanuari 2005. a määrusega nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas Raeküla metsise püsielupaiga. 14. juuli 2006. a määrusega nr 52 „Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” on keskkonnaminister võtnud kaitse alla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas Linkaevu lendorava püsielupaiga. Nimetatud määruste muutmise määruse eelnõu koostamise eesmärk on kaitstavate loodusobjektide tüübi muutmine, kuna püsielupaikade maa-ala liidetakse Haavakannu looduskaitsealaga. Moodustatav kaitseala hõlmab valdavalt Natura 2000 võrgustiku Haavakannu loodusala.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitseplaneerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Liggi Namm (tel 325 8404, e-post liggi.namm@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitseplaneerimise büroo kaitse planeerimise juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Margit Halopi Õigusbüroo OÜ jurist Margit Halop (tel 517 9278, e-post margit.halop@mail.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Eksperdi hinnangu on andnud Roman Djomin, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu

Käesoleva määrusega tunnistatakse kehtetuks keskkonnaministri 14. juuli 2006. a määruse nr 52 „Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” paragrahvi 2 lõike 2 punkt 8 ja määruse lisas esitatud Linkaevu lendorava püsielupaiga kaart ning 13. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” paragrahvi 2 lõike 6 punkt 9 ja määruse lisas esitatud Raeküla metsise püsielupaiga kaart. Haavakannu hoiualast, Linkaevu lendorava püsielupaigast ja Raeküla metsise püsielupaigast moodustatakse Haavakannu looduskaitseala. Püsielupaigad liidetakse, kuna need külgnevad kaitsealaga ning nii tagatakse kaitstavate liikide elupaikade ja metsaökosüsteemi sidusus. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi. Püsielupaikade maa-ala on aga osa terviklikust loodusväärtuste kompleksist, mistõttu on otstarbekas see ala kaitsealaga liita. Püsielupaikade territoorium on määratud sihtkaitsevööndisse ja piiranguvööndisse, kus kehtestatakse metsise ja tema elupaikade ning loodusdirektiivi metsa elupaigatüüpide kaitseks piisav kaitsekord.

Haavakannu looduskaitseala pindala on 1912,5 ha. Eramaad on kaitsealal 577,4 ha ja riigimaad 1335,1 ha. Sihtkaitsevööndites asub 1386,2 ha, millest 98,5 ha on eramaa ja 1287,7 ha riigimaa. Sihtkaitsevööndisse arvatakse täiendavalt 1279,4 ha, millest 96,5 ha on eramaa ja 1182,9 ha riigimaa. Piiranguvööndisse jääb 526,3 ha, millest 478,9 ha on eramaa ja 47,4 ha riigimaa. Võrreldes varasema kaitsekorraga (Haavakannu hoiuala ja püsielupaigad) suureneb kaitsealuse maa pindala 699,7 ha võrra.

Looduskaitseala moodustamise tõttu puudub vajadus ala kaitsmiseks püsielupaigana. Haavakannu looduskaitseala sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi kaitsekord tagab metsise soodsa seisundi ning loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide säilimise.

3. Maaomanike seisukohad

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek, mille käigus selgitati ka püsielupaikade liitmist kaitsealaga, toimus 23. septembrist kuni 9. oktoobrini 2016. a Keskkonnaameti Rakvere kontoris ning Vinni ja Väike-Maarja Vallavalitsustes. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta avaldati 20. septembril 2016. a ajalehtedes Postimees ja Virumaa Teataja. Samasisuline teade avaldati 16. septembril 2016. a ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded.

Vastavalt looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 9 kohasele kaitse alla võtmise menetlusele saadeti teade kaitsealal paiknevate kinnisasjade omanikele tähtitud kirjaga või e-kirjaga. E-kirjad saadeti ka Lääne-Viru Maavalitsusele, Keskkonnainspektsooni Lääne-Virumaa büroole, Riigimetsa Majandamise Keskusele ning Vinni ja Väike-Maarja Vallavalitsusele. Neile maaomanikele, kellelt ei tulnud tagasisidet teate kättesaamise kohta, saadeti vastav kiri ka tähtitud kirjana paber kandjal. Ühe kirja tagastas Omniva saatjale tähtitud kirja hoiutähtaja möödumise tõttu. Seepärast avaldati eramaaomaniku teavitamiseks lisakuulutus 17. novembril 2016. a ajalehes Postimees, milles anti eelnõu täiendus- ja parandusettepanekuteks lisaaega 5 detsembrini 2016. a.

Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 27. oktoobril 2016. a Keskkonnaameti Rakvere kontori saalis, kus osales koos Keskkonnaameti töötajatega üheksa inimest. Avaliku väljapaneku jooksul esitati ettepanek eelnõujärgse piiri muutmiseks. Ettepanekuga sooviti laiendada kaitseala piire Mütapõllu maaüksusel. Ettepaneku tegijaks ei olnud maaomanik. Keskkonnaamet ei arvestanud ettepanekuga. Laiendusettepaneku alal asub osaliselt põld, millel pole looduskaitsest väärtust, ja osaliselt puisniit, mis on kuusega kinni kasvamas. Kogu Eestis asub kaitsealadel ligikaudu 4200 ha puisniite, millest hooldatakse vaid umbes 15%. Haavakannu looduskaitsealal on puisniite inventeeritud 270 ha ja neist hooldatakse umbes pooli. Täiendavalt pole otstarbekas puisniite kaitse alla võtta, keskendumine peab juba kaitse all olevate alade taastamisele ja kvaliteetsemale hooldamisele.

2016. aasta detsembris (pärast avalikku väljapanekut) tegi maaomanik, kellele kuulus katastriüksus tunnusega 92702:003:0019, ettepaneku arvata see maa moodustatava looduskaitseala sihtkaitsevööndist välja. Katastriüksus kuulus Raeküla metsise püsielupaiga piiranguvööndisse. Keskkonnaamet arvestas ettepanekuga ja arvas selle katastriüksuse kavandatud sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse. 2017. aasta algul vahetas katastriüksus omanikku, pärast seda tegi uus maaomanik 2017. aasta märtsis

ettepaneku arvata maa piiranguvööndist ja kogu kaitsealast välja. Keskkonnaamet ei arvestanud ettepanekuga, viidates asjaolule, et võrreldes maa omanikuks saamise ajaga ei kavandata kaitsekorda muuta rangemaks, katastriüksus kuulub rahvusvahelise tähtsusega kaitstava loodusobjekti koosseisu ning sellel on looduskaitsealine väärtus linnudirektiivi I lisas loetletud liigi kaitseks.

Pärast 2016. aasta kaitse-eeskirja eelnõu avalikku väljapanekut muudeti Riigimetsa Majandamise Keskuse ettepanekul ja uute asjaolude selgumise tõttu Haavakannu looduskaitseala välispiiri ja tsoneeringut. Seetõttu viidi läbi kaitse-eeskirja eelnõu uus avalik väljapanek, mis kestis 9.–28. veebruarini 2018. a Keskkonnaameti Rakvere kontoris ning Vinni ja Väike-Maarja Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta avaldati 9. veebruaril 2018. a ajalehes SL Õhtuleht ja 7. veebruaril 2018. a ajalehes Virumaa Teataja. Samasisuline teade avaldati 6. veebruaril 2018. a ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. Kohalikke omavalitsusi ja kõiki maaomanikke, keda tsoneeringumuudatus puudutas, teavitati kirjalikult. Lähtudes LKS § 9 lõike 4 punktist 3 ei korraldatud asja arutamiseks uut avalikku koosolekut.

Avaliku väljapaneku käigus ei esitatud vastuväiteid ega ettepanekuid püsielupaikade looduskaitsealaga liitmise osas.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Keskkonnaministri metsise ja lendorava püsielupaikade määruse muutmise määruse eelnõu koostamisel on lähtutud looduskaitseseaduses esitatud nõuetest ning arvestatud EÜ Nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) vastavusega.

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktist 41 hõlmab ala Haavakannu loodusala. Seetõttu tuleb Haavakannu looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju loodusala kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

Haavakannu loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusala nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri

2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Haavakannu loodusala ei ole registreeritud ühtegi lendorava pesapuud. Leiukoht oli viimati asustatud 1998. aastal. Tegemist on 16 aastat tagasi asustatud leiukohaga, mis asub lähimast asustatud leiukohast linnulennult 17 km kaugusel, kusjuures vahele jäävad lendoravale sisuliselt läbimatud põllumajandusmaastikud. Ka 2015. aasta kontrolli käigus ei tuvastatud pesapuud ja leiukoht otsustati keskkonnaregistris arhiveerida. Selles piirkonnas on ka lendoravale sobivaid elupaiku vähe, need on väikesed ja killustunud. Lähtudes lendorava elupaikade ning olemasolevate ja kavandatavate püsielupaikade ekspertiisist (Liisa Rennel, 2014) tehakse ettepanek lendorav Haavakannu loodusala kaitse-eesmärkidest välja arvata.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab tagada metsise elupaikade kaitse.

Püsielupaikade liitmine kaitsealaga aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Püsielupaigad on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Püsielupaikade liitmisel kaitsealaga arvatakse täiendavalt sihtkaitsevööndisse umbes 300 ha varem piiranguvööndisse kuulunud maad. Määruse jõustumisel väheneb Väike-Maarja valla maamaksutulu esialgse arvestuse järgi ligikaudu 560 eurot aastas. Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule makstakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Kaitsealaga liidetavatesse püsielupaikadesse jäävad erametsad on juba varem Natura toetusõiguslikud ja kaitsekord erametsade osas ei muutu. Seega riigil lisakulud Natura erametsa toetuste maksmiseks puuduvad.

6. Määruse vaidlustamine

Määrust on võimalik vaidlustada, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras, osas, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

7. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.